

Handreiking Duurzaamheid

Eerste inventarisatie

© Vereniging Schoonmaak Research, november 2008

Vereniging Schoonmaak Research,
een onafhankelijk platform voor alle marktpartijen in
het schoonmaakonderhoud. VSR streeft naar verhoging
van het professionele niveau van het schoonmaakvak
door onderzoek, voorlichting en opleiding.

HANDREIKING DUURZAAMHEID

Eerste inventarisatie

Deze eerste inventarisatie is onder redactie van VSR opgesteld door de Projectgroep Duurzaamheid van VSR.

Aan het document hebben meegewerkt:

J. Griep
R. Huisman
P. Nijkamp
A. de Reus
E. van der Schaft
W. Schipper
B. Smallenbroek
R. Soeltaansingh
N. Sondervan
R. van Swieten
F. Veneman

© Vereniging Schoonmaak Research

Hoewel bij het opstellen getracht is zo volledig en zorgvuldig mogelijk te zijn, kan VSR geen aansprakelijkheid aanvaarden voor eventueel in deze uitgave voorkomende onjuistheden.

Vereniging Schoonmaak Research
Postbus 90154
5000 LG Tilburg

www.vsr-org.nl

© VSR november 2008

Behoudens uitzonderingen door de wet gesteld mag zonder schriftelijke toestemming van VSR niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, of anderszins, hetgeen ook van toepassing is op gehele of gedeeltelijke bewerking.

INHOUD

Voorwoord7
Inleiding: People, Planet, Profit9
1. People11
1.1 Werkkilmaat11
1.2 Opleiding12
1.3 Ergonomie12
1.4 Gezondheid12
1.5 Levensloop13
2. Planet15
2.1 Middelen en materialen15
2.2 Ecolabel16
2.3 ISO 1400116
2.4 Milieubewust autobeleid16
2.5 Recycling17
3. Profit19
3.1 Milieuwinst19
3.2 Maatschappelijke winst19
3.3 Bedrijfswinst20
Verwijzingen21
Literatuurlijst23

VOORWOORD

Duurzaamheid is een actueel onderwerp. Er is in toenemende mate een roep vanuit de samenleving om aan duurzaamheid praktisch aandacht te besteden. Ook aan duurzaam ondernemen. VSR pakt die handschoen vanuit het perspectief van schoonmaakdienstverlening graag op.

VSR heeft daartoe deze eerste inventarisatie voor een Handreiking Duurzaamheid opgesteld. Niet met het doel om het zoveelste document op dit terrein te maken maar om iedereen die bij schoonmaakdienstverlening betrokken is, bewust te maken van een aantal aspecten die met duurzaamheid te maken hebben en hen een eerste aanzet te bieden voor eigen handelen. De Handreiking is daarnaast bedoeld als 'levend document' voor alle commissies binnen VSR. Al hun onderzoeken en andere activiteiten worden getoetst aan de 'kernbegrippen' van duurzaamheid die in deze Handreiking worden beschreven.

Die kernbegrippen komen soms bewust op meerdere plaatsen voor omdat ze op meerdere thema's betrekking hebben. De opsomming van de gebruikte kernbegrippen is niet uitputtend. Het richt zich primair op een aantal hoofdthema's die voor de schoonmaakbranche van belang kunnen zijn. Alle stakeholders binnen VSR (schoonmaakbedrijven, leveranciers van schoonmaakmiddelen en -materialen, adviseurs, opdrachtgevers en kennisinstellingen) hebben bijgedragen aan de Handreiking. De Handreiking is een 'levend' document. Nieuwe ontwikkelingen, praktijkcases, werkmethoden en dergelijke zullen in een volgende versie worden opgenomen.

VSR vertrouwt erop dat u dit initiatief zult waarderen en dat deze uitgave u de hand reikt bij uw initiatieven op het gebied van duurzaamheid.

VSR

INLEIDING: PEOPLE, PLANET, PROFIT

Duurzaamheid is een breed begrip, waarbij iedereen wel een algemeen beeld heeft van de criteria die er wel (of niet) onder kunnen vallen. Het 'Brundtlandrapport' rekte de definitie van duurzaamheid op, zodat deze naast zorg voor het milieu ook zorg voor economische en sociale ontwikkelingen inhield. Sindsdien worden de termen 'duurzaamheid', 'duurzaam ondernemen' en 'Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen' (hierna MVO), vaak gebruikt om een vergelijkbaar samenstel van doelen en activiteiten aan te duiden. Duurzame ontwikkeling is volgens het Brundtlandrapport "de ontwikkeling die aansluit op de behoeften van het heden zonder het vermogen van toekomstige generaties om in hun eigen behoeften te voorzien in gevaar te brengen."

Het Brundtlandrapport noemt daarbij drie elementen, de drie P's:

- People: de gevolgen voor mensen, zowel binnen als buiten de samenleving;
- Planet: de effecten op het natuurlijke leefmilieu;
- Profit: de voortbrenging van goederen en diensten; winst als maatstaf voor de maatschappelijke waardering daarvan.

Schoonmaak is mensenwerk. In deze Handreiking gaat de meeste aandacht dan ook uit naar People, gevolgd door Planet. Voldoende aandacht voor People en Planet in het kader van duurzaamheid leidt tot Profit. Winst voor het milieu, winst voor de maatschappij en winst voor het bedrijf.

1. PEOPLE

People heeft niet alleen betrekking op de eigen medewerkers maar zeker ook op de eindgebruiker. De eindgebruiker moet zich er van bewust zijn dat hij/zij kan bijdragen aan het werkklimaat en de werkomstandigheden van de schoonmaker. Bijvoorbeeld door het leegruimen van het bureaublad ten behoeve van de schoonmaak.

Bij People komen de volgende kernbegrippen aan de orde:

1. Werkklimaat;
2. Opleiding;
3. Ergonomie;
4. Gezondheid;
5. Levensloop.

1.1. Werkklimaat

Persoonlijke veiligheid

Zorg voor de persoonlijke veiligheid van medewerkers. Een van de middelen om die veiligheid te borgen is de Risico-inventarisatie en –Evaluatie (RIE). Zorg voor aanwezigheid van de juiste uitrusting en persoonlijke beschermingsmiddelen om veilig te kunnen werken.

Werkdruk

Voorkom bovenmatige werkdruk van medewerkers, zowel fysiek als mentaal. Bovenmatige werkdruk kan gevolgen hebben voor de gezondheid van medewerkers. Om te meten hoe hoog de werkdruk is, heeft de Raad voor Arbeidsverhoudingen in de Schoonmaakbranche (RAS) een Werkdrukmeter ontwikkeld. Die is te downloaden via www.ras.nl.

Faciliteiten

Zorg voor de beschikbaarheid van veilige, gezonde, efficiënte en effectieve middelen, materialen en faciliteiten.

Kwaliteit van de leiding

Wees bewust van de kwetsbare positie van de schoonmaker. Waardering voor de schoonmaakmedewerker draagt bij aan het gevoel van trots voor het schoonmaakvak en voor het bedrijf. De competenties van de leidinggevenden (middenkader) moeten hierop zijn afgestemd. Maak heldere afspraken en communiceer deze duidelijk. Benoem een vertrouwenspersoon die de sociale verhoudingen bewaakt.

1.2. Opleiding

Schoonmaken is een vak

Iedereen in de schoonmaakbranche moet op elk functieniveau goed zijn opgeleid door een erkende en professionele onderwijs- of scholingsinstelling. De kennis van opgeleide medewerkers wordt geborgd met een erkend diploma. Dat geldt ook voor bedrijfseigen opleidingen. Bij die borging van de kennis hoort controle en herinstructie.

1.3. Ergonomie

Kies bewust

Schoonmaken is vooral mensenwerk. Toch kan het wenselijk zijn om machines in te zetten. Maak een bewuste afweging in de keuze tussen de inzet van mensen en machines.

Juiste werkmethodiek

Kies de juiste werkmethode voor het schoon te maken element. Weet welke middelen en machines voor welke werkzaamheden het beste kunnen worden gebruikt, mede met het oog op de ergonomie. De daarvoor benodigde kennis wordt verkregen door scholing en opleiding.

Werkhouding

Een goede werkhouding draagt bij aan het gevoel van welbevinden en daarmee aan de gezondheid van de medewerker. Het juiste gebruik van de juiste materialen kan daarop van invloed zijn. Bijvoorbeeld een stofwischer/gereedschapssteel met de juiste lengte. Goede instructie van de medewerker over de juiste werkhouding is vanzelfsprekend van belang.

Inrichting ruimte

De eindgebruiker moet er zich van bewust zijn dat de inrichting van de schoon te maken ruimte mede bepalend is voor de vraag of en zo ja, hoe die ruimte kan worden schoon gemaakt. Als het bureau tegen het raam staat, hindert dat het glazenwassen en brengt mogelijk onveilige situaties met zich mee (duwen, trekken, kromme werkhouding met ergonomische gevolgen, dan wel dat de glazenwasser op het bureau klimt).

1.4. Gezondheid

Gezondheid heeft een sterke relatie met eerder genoemde onderdelen als ergonomie en werkklimaat.

Iedereen dient zich er van bewust te zijn dat schoonmaken een fysiek zwaar beroep is.

Ook voor de eindgebruiker heeft schoonmaken een grote invloed op zijn/haar gezondheid. Een schone ruimte draagt bij aan de gezondheid van de eindgebruiker.

Schoon is gezond

Een schone werkomgeving draagt bij aan de gezondheid van de eindgebruiker en de schoonmaker zelf.

1.5. Levensloop

Onder levensloop wordt in dit kader verstaan: een medewerker in de schoonmaakbranche gezond de pensioengerechtigde leeftijd laten bereiken. Het is immers ook de verantwoordelijkheid van de werkgever om een medewerker na zijn/haar pensioen de mogelijkheid te bieden om zonder geestelijke en lichamelijke klachten aan andere maatschappelijke activiteiten deel te kunnen laten nemen. Onder levensloop valt ook de mogelijkheid om na de pensioengerechtigde leeftijd door te werken.

Praktisch voorbeeld People in de schoonmaakbranche

Verplichte opleiding voor schoonmakers die voortvloeit uit de nieuwe CAO voor de schoonmaak. Maak gebruik van groepen in de samenleving die met een goede begeleiding wél aan het werk kunnen en een duidelijk afgebakende taak kunnen uitvoeren.

2. PLANET

Bij 'Planet' denken we aan maatregelen die positieve effecten hebben op het natuurlijke leefmilieu. Er zijn diverse internationale afspraken die doelstellingen bevatten inzake milieu (zie literatuurlijst). Inmiddels is de nadruk steeds meer komen te liggen op het bezien van milieubelasting gedurende de hele levenscyclus van een product, van grondstof tot afvalverwerking.

Onder Planet valt ook 'stewardship': de planeet in een betere staat achterlaten dan we hem hebben aangetroffen.

Voor de schoonmaakbranche komen bij Planet de volgende kernbegrippen aan de orde:

1. Middelen en materialen;
2. Ecolabel;
3. ISO 14001;
4. Milieubewust autobeleid;
5. Recycling.

2.1 Middelen en materialen

Chemische middelen

De Nederlandse en Europese wetgeving met betrekking tot de inzet van chemische middelen in de reguliere schoonmaak is zeer stringent.

Het gebruik van chemie in de schoonmaakbranche is dan ook zeer beperkt in vergelijking tot het chemieverbruik in andere sectoren in Nederland. Daar valt dus maar beperkte winst te halen voor onze planeet.

Zorg wel voor voldoende kennis over het juiste gebruik van chemische middelen bij de medewerkers zodat ze op basis van die kennis het gebruik van chemische middelen kunnen doseren en beperken. Die kennis kan worden verkregen via de opleidingen van SVS en gelijkwaardige instellingen, alsmede via leveranciersopleidingen.

Schoonmaakbewust ontwerpen

Waar wel meer resultaat voor de schoonmaakbranche valt te behalen, is bij de ontwerpfase van een gebouw.

De oproep aan architecten en ontwikkelaars is dan ook: houdt bij het ontwerpen van een gebouw rekening met de schoonmaak. Een schoonmaakbewust ontwerp van

van een gebouw leidt tot veilig en efficiënt schoonmaak- en glazenwasonderhoud.

VSR en OSB hebben daar de boekjes 'Schoonmaakbewust Ontwerpen' en 'Naar een schone school' voor uitgebracht.

Machines

Water is kostbaar. Water is in de schoonmaakbranche een transportmiddel. Gebruik zo veel mogelijk machines die het milieu ontlasten zoals waterbesparende schrob-zuigmachines, machines met instelbare borsteldruk en zuigvermogen of recycleerbaar materiaal.

2.2 Ecolabel

Het Ecolabel is een Europees milieukeurmerk voor non-foodproducten en diensten. Voor steeds meer gebruiksartikelen en diensten worden Europees Ecolabel-criteria opgesteld. Dat wil niet zeggen dat producten en diensten die geen Ecolabel hebben, bij voorbaat milieuonvriendelijk zouden zijn. Producten zonder Ecolabel maar met een doseersysteem kunnen minimaal even milieubewust zijn als Ecolabel-producten.

Het betekent óók niet dat alle producten met een Ecolabel per definitie duurzamer zouden zijn. Er kan meer van nodig zijn, het product kan op termijn duurzamer zijn, arbeidsintensiever in het gebruik etc.

Kortom: ga bewust om met schoonmaakmiddelen. Maak een bewuste keuze voor bepaalde reinigingsmiddelen.

2.3 ISO 14001

ISO 14001 is één van de normen van de ISO 14000 serie en wordt wereldwijd toegepast om milieumanagementsystemen op te zetten en te certificeren. Promoot de norm voor vergroting van het bewustzijn en om bescherming van het milieu te borgen in het managementsysteem van een onderneming.

2.4 Milieubewust autobeleid

De auto is voor onze 'Planet' zeer milieubelastend. In de schoonmaakbranche werken ruim 200.000 mensen. Dat leidt tot veel woon-werk verkeer. Bedrijven maken ook veel zakelijk gebruik van auto's.

Ga in de planning bewust om met de inzet van auto's en houdt rekening met de reisafstand van de medewerkers bij het inplannen van werkzaamheden. Denk na over alternatieve brandstofsoorten zoals het gebruik van biodiesel of let bij aanschaf op energielabels

2.5 Recycling

Recycling van schoonmaakmachines en materialen leidt tot een vermindering van de milieubelasting. Want dat betekent minder nieuwe aanmaak waardoor er minder fossiele brandstoffen nodig zijn.

Praktisch voorbeeld Planet in de schoonmaakbranche

Zet systemen in die langer meegaan en effectiever werken. Let daarbij niet alleen op de aanschafkosten. Bij de keuzes moet weloverwogen gekeken worden naar de gehele levenscyclusanalyse in combinatie met budget en toepasbaarheid.

Gebruik doseersystemen (uitbannen van overdosering).

Doelmatig kennis vergaren om verantwoorde keuzes te maken met betrekking tot in te zetten mensen, machines, materialen, middelen en methoden.

Maak als schoonmaakbedrijf afspraken met de opdrachtgever over gescheiden inzameling van papier, het uitdoen van de lampen, verwarmingen en airco's.

3. PROFIT

Zoals al in de Inleiding is gesteld, ligt de nadruk niet op Profit. Profit is een resultaat van de juiste maatregelen die zijn genomen in het kader van People en Planet.

Bij Profit komen de volgende kernbegrippen aan de orde:

1. Milieuwinst;
2. Maatschappelijke winst;
3. Bedrijfswinst.

3.1 Milieuwinst

Milieugewin wordt gerealiseerd als er minder belasting is voor het milieu.

Gebruik minder milieubelastende producten als deze als alternatief kunnen worden ingezet. Maak gebruik van zo min mogelijk verschillende producten waardoor er minder opslag nodig is en toepassingsfouten kunnen worden beperkt (vermindert de kans op het verkeerd gebruik van het product). Let op verpakkingsoorten en verpakkingsmateriaal waardoor er minder afval is en daarmee lagere (verwerkings) kosten zijn.

'Consuminder' in plaats van 'Consumeer'.

Werk efficiënter door in het gehele schoonmaakproces de juiste (hoeveelheid) materialen en middelen te gebruiken.

Pas 'State of the art'-middelen en -materialen toe die de milieubelasting kunnen verminderen.

3.2 Maatschappelijke winst

Zorg voor een stabiel personeelsbeleid, minder ziekteverzuim etc. Dat levert maatschappelijke winst op.

Speel daarnaast als bedrijf een maatschappelijke rol van betekenis: ondersteun (lokale) verenigingen en maatschappelijke doelen.

3.3 Bedrijfswinst

Investeer in maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO). Innoveer. Voer onderzoek uit. Uiteindelijk levert dat bedrijfswinst op.

Duurzaamheid als integraal onderdeel van de bedrijfsfilosofie zorgt ook voor rust in het eigen bedrijf. Ook dat is winst. Het bedrijf kan verantwoording afleggen over de wijze waarop het functioneert, zowel naar het eigen personeel als extern, o.a. door het eerder genoemde 14001-certificaat. Het milieucertificaat zorgt er voor dat er over een aantal aspecten binnen het bedrijf extra wordt nagedacht en het zorgt voor meer efficiency.

Sluit langjarige contracten af (bijvoorbeeld 5 jaar). Er wordt dan geïnvesteerd in de duurzame relatie en in het schoonmaakpersoneel dat bij die opdrachtgever werkt.

Duurzaamheid is ook een waarborg voor continuïteit. Ga bewust aan de slag met duurzaamheid.

Praktisch voorbeeld Profit in de schoonmaakbranche

Een Energiescan op alle machines en op alle logistieke bewegingen.

Houdt mensen in het arbeidsproces door het aanbieden van werkzaamheden die ze nog wel kunnen uitvoeren. Bijvoorbeeld: iemand die geen schoonmaakwerkzaamheden meer kan uitvoeren, kan mogelijk wel ingezet worden als verzuimcoördinator of voor licht administratief werk.

Investeer in de juiste hulpmiddelen waardoor mensen binnen hun eigen werkzaamheden kunnen blijven functioneren. Voorzie bijvoorbeeld iemand met het tunnelsyndroom van een handwringer.

4. VERWIJZINGEN

MVO Nederland, "MVO thema's in de schoonmaakbranche", 5 maart 2008, vindplaats: <http://www.mvonderland.nl/aandeslagmetmvo/mvoinuwbranche/schoonmaak?startAt=2>

SenterNovem, "Criteria voor duurzaam inkopen in de schoonmaak", 5 maart 2008, vindplaats: <http://www.senternovem.nl/duurzaaminkopen/criteria/facilitair/schoonmaak.asp>

International Labour Organization (ILO), "Tripartite Declaration of Principles concerning Multinational Enterprises and Social Policy", November 1977, vindplaats: <http://www.ilo.org/public/english/employment/multi/download/english.pdf>

Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid: www.minszw.nl

Stichting Raad voor Arbeidsverhoudingen Schoonmaak- en Glazenwassersbranche (RAS): www.ras.nl

Arboconvenant Schoonmaak- en Glazenwassersbranche: www.zowerkjeprettiger.nl

Vereniging Schoonmaak Research (VSR): www.vsr-org.nl

Werkgeversorganisatie voor de schoonmaakbranche OSB: www.osb.nl

Stichting Scholing en Vorming Schoonmaakbedrijven en -Diensten (SVS): www.svs-schoonmaak.nl

NVZ-Nifim, vereniging van Nederlandse fabrikanten en importeurs van professionele reinigingssystemen (reinigingsmiddelen en – machines): www.nvz.nl

Charter voor Duurzaam Schoonmaken: www.sustainable-cleaning.com

Criteria voor duurzaam inkopen in de schoonmaakbranche: Agentschap voor Duurzaamheid en Innovatie SenterNovem: www.senternovem.nl/duurzaaminkopen/criteria/facilitair/schoonmaak.asp

Informatie over pensioenregelingen en het pensioenfonds: www.pensioenschoonmaak.nl

Informatie over arbo en aanverwante zaken: www.arbo.nl

5. LITERATUURLIJST

J. Cramer, M. Jacobs en J. Jonker et.al. "Ondernemen met MeerWaarde" Ministerie EZ, Den Haag, 2005.

J. Cramer et.al. "Duurzaam ondernemen: Praktijkervaringen met een nulmeting", Leeuwarden, 2 november 2001.

DHV Adviesgroep Duurzaam Ondernemen, "Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen, Basis en grenzen, Verantwoordelijkheden geaard", maart 2004.

Kabinetsvisie Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen 2008 – 2011, "Inspireren, innoveren, integreren", december 2007

H. Klamer en B. Rutgers van der Loeff, "Maatschappelijk ondernemen, een handreiking", 2001. (Een uitgave van VNO-NCW en AWWN.)

MVO Platform, "MVO Referentiekader 2007", augustus 2007

Report of the World Commission on Environment and Development, "Our Common Future" ('Brundtlandrapport'), maart 1987.

Sociaal Economische Raad "De winst van waarden" Publicatienr. 11, 15 december 2000.

VNO-NCW, "Verder met markt, mens en milieu", Den Haag, september 2001.

Schoonmaakbewust Ontwerpen, VSR en OSB, 1997, volledige herziening september 2005.

Naar een Schone School, VSR en OSB, 2008

Gezond Schoonmaken - voor een professionele verwijdering van ziekmakers op de werkplek, VSR-Praktijkrichtlijn VSR-PR-3-1, VSR, april 2008.

